

ראיון מיוחד עם מרטין בובר, שוערך לפני 25 שנים

אנו זקוקים לערבים -

הערבים זקוקים לנו

לקשור משאומתן עם עבדאללה. אינני רוצה לנקוב בפרטים, אך דומה שבזמן תור מסויים אפשר היה להגיע לידי הסכם. ולמה נכשד המשאומתן?

שליחנו חשבו כנראה, שאם נחכה נקבל תנאים טובים יותר, ולא שמו לב לעובדה שבניאדם סופם למות, ולעובדה שבנים רבים אינם הולכים בעיקבות אבותיהם. על כל פנים, עכשיו, קרוב לוודאי שבעוד זמן מה עתידה לבוא אחרי שינוי מסויים בפוליטיקה העולמית, שעת כושר חדשה, הכל תלוי בזה אם נדע לנצל אותה שעה, זאת אומרת, אם נדע כבר עכשיו להתר כונן לה.

ואם נסיה דעתנו מאפשרות זו שאתה רומז עליה, האם לדעתך הזמן פועל נגדנו?

אינני גורס כך. אינני מצביע אלא על הצורך לעירנות נמרצת. לפני כשלוש שנים הוזמנתי אני ועוד כמה אנשים לשיחה עם אחד ממנהיגי המדינה. דיברנו על עיצוב דמותה של האומה הישראלית. נשאלתי: כיצד תוכל הממשלה להשפיע על דמותה הרוחנית והמוסרית של הארץ? אמרתי: הממשלה אין בידה לקבוע את אופי העם עליידי חוקים ותקנות. אבל יכולה היא לעשות מעשה שהקהל יעמוד וישאל: "למה?" ויתחיל מהרהר. בעיקר הצעתי מעשה שיעורר את מצפוננו של העם: לקחת את היוזמה בידינו ולהודות מין את כל המדינות המעוניינות, ואף את הכנסיות המעוניינות, לוועידה, כדי לברר יחד איתן את כל שאלת הפליטים הערביים.

מה היתה תגובתו של אותו מנהיג?

אחרי האסיפה אמר לי בשיחה פרטית חטופה: "אל תחשוב שאינני מסכים למה שאמרת, אלא שיש מוקדם ומאוחר בהיסטוריה". אמנם כן: מה שבידך בשעה זו, שמה לא יהיה בידך בשעה אחרת, כמו שאמרו חכמינו: "אל תאמר לכשאסנה..." לא עברו ימים מועטים והתחילו מעמדי דים ועדות פיוס ותיווך, והיוזמה נשמטה מידינו.

איזו הצעה פוליטית היית מציע כיום?

פוליטיקה הראויה לשמה אינה עניין להחלטות ומעשים בלבד. קודם כל צריך כיוון. ממנו נובעות ההחלטות ונובעים המעשים, לפי המצבים החולפים. לדעתי היה הכיוון הפוליטי שלנו בעניין הנידון מוטעה ומטעה, והדבר הראשון שעלינו לעשותו הוא שינוי הכיוון.

ממי אתה מצפה לכך?

קרוב לוודאי שזמן מה הדבר יהיה בלתי פופולארי, והרי במישטר דמוקרטי אורבת כל מיפלגה לכישלון יריבתה, ודרוש אור מציילב רב כדי לחולל שינוי כזה.

דרושה אישיות חדשה?

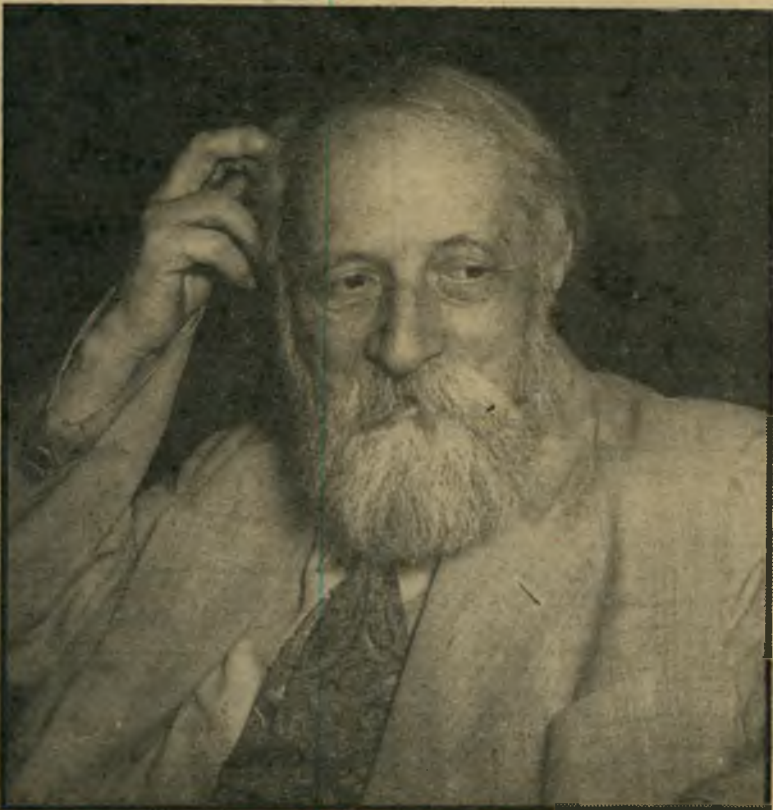
לא אישיות חדשה עיקר, אלא התחדדות כללית, על דרך המקרא "רוח נכון

(המשך בעמוד 12)

לפני 25 שנים העניק הפרופסור מרטין בובר ראיון מיוחד לעורך "העולם הזה". הדברים פורסמו ב-21 בינואר 1954 ("העולם הזה" 848), והם מתפרסמים שוב בעמוד זה, כשונם וככתבם, ללא השמטות. למרות שחלפו ימות-ידור מאז השמיע הוגה-הדעות המנוח את השיחות עם טיב היחסים שבין שני עמיהאריק, נראים הדברים אקטואליים היום לא פחות משהיו בשעת נתינתם.

בשעת הראיון הענה עורך "העולם הזה" גם שאלות בנושאי הדת והמדינה. בובר השיב עליהן בפירוט, אך חלק זה של הראיון לא פורסם בשעתו, לפי בקשתו המפורשת של בעג הדברים. למרבה הצער אבד החומר במרוצת השנים.

פרופסור בובר, לאור העובדה שהשינאה ההרדית במרחב גוברת והולכת, האם לדעתך נותר סיכוי להסכם בין שני העמים?

מסופקני אם יש כעת סיכוי לשלום, שאין פירושו אלא קץ למילחמה הקרה בין ישראל וערב, אבל לדעתי, לא רחוקה השעה ואפשר יהיה להגיע לידי הסכם שפירושו שיתוף פעולה וצורתו הייצור גיית השתתפות ישראל במעין פדרציה של עמי המזרח הקרוב. והרי בפדרציה כזו, מצדד אני זה שנים רבות, מובן מאליו שאין להקים פדרציה כזו, אלא באופן שתנאיה היסודיים לא יוכלו להשתנות בדרך הרגילה, של רוב הכופה את רצונו על המיעוט, שאלמלא כן עשויה היא להביא סכנה על קיומנו הלאומי. כלומר, אמנת הפדרציה צריך שתהיה מעין מגנה כרטה בינלאומית, ולא כאן המקום לפרטים.

כיום כוונתך לפדרציה בארץ ישראל ככזו, או במרחב השמי כולו?

ענייני לא בארץ-ישראל בלבד, אלא בכל האזור של המזרח התיכון. כל בעיותי-נו תלויות בו ואי-אפשר להפריד ביניהן. כבר ראיתי זאת בשעה שהתחלתי עוסק בשאלה זו, בשנת 1917, כשהועמדנו לפני מצב חדש, ומאז ועד עתה אני מהרהר בדבר ונושא את נפשי אליו.

בכל המרחב?

כן. ראיתי שגורלו של חבל זה, שקורר אים לו המזרח התיכון, תלוי בשיתוף הי עמים היושבים בתוכו. לא אנחנו ולא הערבים לא נצליח בלי שיתוף זה. הם זקוקים לנו ממש כשם שאנחנו זקוקים להם. החבל זקוק לשני העמים, לשיתוף שביניהם. משום כך הרי זה עניין פוליטי עולמי.

ואתה סבור שרא עשינו די הצורך להבטיח שיתוף פעולה זה בעוד מועד?

לדעתי עיקר טעותנו בכך שלא שקדנו מייד בבוואנו לכאן לעורר אמון בלב הערי בים, אמון פוליטי וכלכלי. נתנו מקום לטענה שזרים אנחנו, אנשים מן החוץ, ואין לנו עניין בהתחברות עם הערבים. ומכאן נפתח פתח לכל הסיכסוכים שבאו לאחר מכן.

אתה וחברייך התרעתם על כך, לא כן?

אנחנו אמרנו מה שאמרנו. קולנו לא נשמע. בפוליטיקה דנים לפי מידת ההצלחה. כשקמה המדינה עזבו אותנו כמה מבני לווייתנו. הם חשבו שהבעייה נפתרה. לא עניתי להם, כי היתה חרדה בלבי. אבל במצב של עכשיו חובה על כל איש המסור לעניינו לומר את דעתו בגלוי.

אתה סבור שהמצב כיום חמור יותר מאשר היה לפני עשר שנים?

שעת הכושר היתה מייד אחרי נצחון ננו. אנשים פיקחים ידעו זאת. לכן ניסו